

Milan Holeček
HRDINOVÉ
ZÁMOŘSKÝCH
OBJEVŮ

OBSAH

Úvodem 9

1 | BENÁTČANÉ, JANOVANÉ A OSTATNÍ

Na Apeninském poloostrově 11
Před Marco Polem 14
Cesty rodiny Polů 16
Český mnich na dalekých cestách 20
Po Marco Polovi 22
Utajený znalec Tibetu 25
Novodobí italští cestovatelé 27
Italští polárníci 30

2 | ODVÁŽNÍ PORTUGALCI

Malý národ na konci světa 33
Kdo to všechno začal? 35
Infantovi současníci 37
Důležitý mezikrok 40
K jižnímu cípu Afriky 42
Tentokrát po souši 44
Kolem Afriky do Indie 46
Objev Brazílie omylem? 50
Ve stopách Cabralových 52
Objevitelé i dobyvatelé 56
Dobrodruh nebo objevitel? 59

3 | POD ŠPANĚLSKOU VLAJKOU

Španělsko po reconquistě 62
Co bylo před Kolumbem 64
Nejslavnější z mořeplavců 68
Schopný objevitel a krutý dobyvatel 75
Mořeplavec a kartograf 77
Nedoceněný objevitel 79
Objevitel Jižního moře 83

Cortés a další conquistadoři 85
Z Karibiku na sever 88
Pizarro a ti druzí 90
Objevitel Amazonky 93
Poprvé kolem světa 95
Po stopách Magalhãesových 100
Přes Pacifik tam a zpět 103
Objevy v Tichomoří 105

4 | ANGLIČANÉ NA SCÉNĚ

Mořeplavci z britských ostrovů 108
Otec a syn Cabotové 110
Největší z pirátů 113
Hledání cesty na severozápad 117
Frobisherovi následovníci 120
Velký dobrodruh 126
Cookovi předchůdci 128
Velikán mezi objeviteli 131
Slavní Cookovi následovníci 138
Doplnění obrysů Austrálie 141
Objevitelé australského
vnitrozemí 143
Pronikání do nitra Afriky 146
Největší africký cestovatel 151
Livingstonovi následovníci 158
Dva polárníci jménem Ross 161
Nehledanější polárník 163
Pátrání po Franklinovi 165
Směrem na sever 168
Druhý na jižním pólu 170
Hrdina jihopolárních expedic 174
Transantarktická expedice 177

5 | FRANCOUZŠTÍ OBJEVITELÉ

Francie na začátku období objevů 180
Florentin ve francouzských
službách 182

- Kapitán ze Saint Malo 185
- Zakladatel francouzské Kanady 187
- Objevné cesty v Severní Americe 189
- První Francouz kolem světa 191
- Mořeplavec s nejasným koncem 193
- Objevy v Tichomoří a Austrálii 196
- Francouzi v Jižní Americe 201
- Cestovatel v teplých
i studených vodách 203
- Objevy na dalekém jihu 206
- Saharští cestovatelé 208
- Další Francouzi v Africe 210

6 | BLUDNÍ HOLANĎANÉ

- Ve stálém spojení s mořem 212
- Holandští polárníci 215
- Nizozemské obchodní společnosti 218
- Objevitel Austrálie 220
- Rebelové 223
- Janszoonovi následovníci 225
- Kolem Austrálie 229
- Holandani v Pacifiku 232

7 | RUSOVÉ A CIZINCI V JEJICH SLUŽBÁCH

- Rusko na počátku 235
- Putování ruského kupce 237
- Od Uralu k Ochotskému moři 239
- Výběrčí jasaku 241
- Výpravy ke břehům Ameriky 243
- Asijským vnitrozemím
a Kamčatkou 247
- Velká severní expedice 249
- Osvojení Aljašky 251
- Pronikání do Arktidy 254
- První ruská plavba kolem světa 256
- Ke břehům Antarktidy 259
- Další ruští mořeplavci 261
- Rusové v Africe 264
- Do vnitrozemí Asie 265
- Poslední objevy
v ledovém oceánu 269

8 | HOUŽEVNATÍ SKANDINÁVCI

- Na počátku byli Vikingové 272
- První plavba Severovýchodním
průjezdem 274
- Polárník, politik i diplomat 276
- Nansenův společník
a následovník 279
- Seveřani v Antarktidě 281
- Nejslavnější polární badatel 287
- Sedmkrát Expedice Thule 294

9 | DO HRY VSTUPUJÍ NĚMCI

- Pozdní nástup Německa 298
- Velký přírodovědec 300
- Australský cestovatel 305
- Na Saharu a dál na jih 307
- Neúnavný cestovatel 309
- Dva znalci Sahary 312
- Další Němci v Africe 314
- Němci v Antarktidě 319

10 | OPOZDĚNÝ START AMERIČANŮ

- Napříč kontinentem 322
- Američané v Antarktidě 324
- Američané v Arktidě 329
- Směr – severní pól 332
- Velký africký cestovatel 335

11 | PŘÍSPĚVKY DALŠÍCH NÁRODŮ

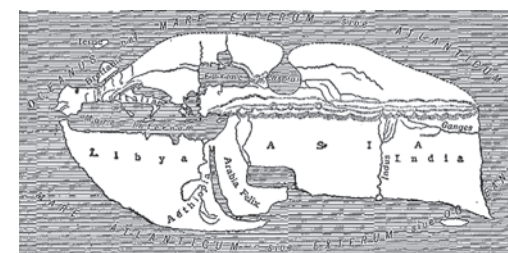
- Pozoruhodný švýcarský cestovatel 338
- Belgičané na cestách 340
- Rakouští cestovatelé 343
- Polští objevitelé 346
- Australští výzkumní cestovatelé 348
- Český příspěvek 350
- Jmenný rejstřík 354

ÚVODEM

Antické Řecko a starý Řím byly hlavními centry, kde se zrodila naše civilizace. Nazýváme ji obvykle se značnou dávkou nepřesnosti civilizací západní, nebo evropskou, nebo v současnosti často též euro-americkou. Je to civilizace, na niž jsme my, příslušníci bohatších evropských a amerických národů, hrdí a pyšníme se s ní před příslušníky jiných, buď skutečně, ale třeba jen zdánlivě méně vyspělých národů. A málokdy si uvědomujeme, že lze snadno najít stovky, ba tisíce příkladů, na něž nemůžeme být ani trochu pyšní, a naopak stovky, ba možná tisíce příkladů, že obyvatelé tzv. chudších částí světa jsou v něčem před námi.

V době, kdy zanikly vyspělé starověké říše v Egyptě, Mezopotámii a Paňdžábu, se přesunulo těžiště světového kulturního a hospodářského vývoje do jihovýchodní Evropy. Existovalo sice v té době i jiné vyspělé civilizační ohnisko, vyvíjející se již po delší dobu v Číně, ale to bylo dlouhodobě izolováno, málo se stýkalo s jinými oblastmi a neovlivňovalo většinu tehdejšího světa. Znalosti Číňanů o světě zůstávaly pro jejich současníky v Evropě téměř zcela utajeny a víme toho o nich málo i dnes. Proto budeme na následujících stránkách sledovat objevování světa z pohledu evropské civilizace, tedy trochu omezeně – evropocentricky.

Starí Řekové a Římané znali jen moře a světadílů pro ně nejbližší. Nejvíce věděli o Středomořím a samozřejmě o těch částech Evropy, Afriky a Asie, které k němu přiléhaly. Názvy světadílů dali Evropě a Asii již geografové v antickém Řecku. Z Afriky v té době byla známa jen severní část kontinentu, kterou Řekové označovali jako Libyi. Teprve ve 3. století před Kristem dostal

Mapa světa podle Strabóna (64 př. n. l. – cca 20 n. l.). Jeho sedmnáctisvazková Geografika je jediným antickým geografickým dílem, které se nám v úplnosti zachovalo.

ve starověkém Římě tento světadíl současný název – Afrika.

Znalosti řeckých a později římských geografů a kartografů se z oblasti Středomoří rozšiřovaly do odlehlejších částí tří tehdy známých světadílů, tedy Starého světa, jen pozvolna. Jejich mapy jen velice pomalu dostávaly konečnou podobu. Značný pokrok v poznání přineslo období největšího rozkvětu říše římské, která šířila svou vyspělou kulturu na rozsáhlá území, která postupně ovládla. Sahala od Británie po severní části Afriky, od Pyrenejského poloostrova až hluboko na Přední východ. Trvalo však ještě po staletí, než moderní kartografové dokázali zakreslit obrysy světadílů Starého světa zcela podle skutečnosti.

Lidská zvědavost se však nezastavila a poznávání Země pokračovalo dál. Zejména odvážní Vikingové poznávali od 8. do 11. století na svých plavbách velkou část severního Atlantického oceánu, objevili Island, Grónsko, severní břehy Evropy a dopluli až do Vinlandu – na severoamerické pobřeží. Pronikali i na tehdy neznámá severní území dnešního Ruska.

Poznání světa rozšířily také křižácké výpravy na Blízký východ v 11. až 13. století, nebo obchodní plavby hansovního loďstva ve 12. až 14. století. Benátští kupci Nicolo, Maffeo a Marco Polo se ve 13. století vydali na dlouhou pouť do Číny a dalších zatím pro Evropu neznámých zemí. Jiní benátští či janovští diplomaté a kupci putovali ze Středomoří do Indie i jiných částí Asie. Také francouzský král Ludvík IX. vyslal vlámského mnicha Viléma Rubruka ke dvoru mongolského chána. Jeho mise přinesla mnoho nových zpráv o vzdálených oblastech Asie. Podobných cest se uskutečnilo ve 13. a 14. století více.

Všechny tyto cesty však byly víceméně nahodilé. Poznatky z nich, které nebyly nijak zanedbatelné, nikdo nezpracoval, nevyhodnotil, aby rozšířil současný obraz světa. Mnohým informacím, které tehdejší cestovatelé přinášeli, nechtěl nikdo věřit. Ve středověku stále převládala představa, že Země je střed vesmíru, tzv. heliocentrický názor. Také nebylo dosud zcela jasno o tvaru Země, dlouho přežíval názor, že je plochá. Teprve postupně se proti dogmatickým názorům uplatňovaly teorie, které zastávali již někteří antičtí učenci – že Země je jen jednou z planet, které obíhají Slunce a že má tvar koule.

Zásadní obrat v poznání Země, ve zpřesnění map světa, v objevování nových zemí a světadílů, přineslo až období velkých zeměpisných objevů. Tak nazýváme období, které můžeme datovat zhruba od 15. do 18. století, ale odhalování dalších tajemství naší Země pokračovalo i později až na počátek 20. věku.

Co vyvolalo tyto objevné cesty? Příčin bylo bezesporu víc. Hlavním však byla snaha obchodně pronikat do Orientu, do „východních zemí“, na východ, na „ostrovy koření“, do Asie. Invaze Turků na Blízký východ přerušila pozemní dopravní cesty. Významným datem při tom byl rok 1454, kdy Turci dobyli Cařihrad, tehdejší Konstantinopol a dnešní Istanbul. Tím přeťali hlavní obchodní cestu, po níž se z východu dováželo především koření. V době, kdy byl vynález chladničky ještě v nedohlednu, bylo koření nezbytné...

Byla to doba, kdy končil středověk a začínal novověk. Obvykle se za tuto hranici považují objevné plavby Kryštofa Kolumba. Tehdy se na mapách objevil Nový svět – nejprve Severní a pak i Jižní Amerika. To bylo známo už pět světadílů. S postupným poznáváním Tichého a Indického oceánu přišlo pak objevení Austrálie, která se společně s Oceánií, rozsáhlou tichooceánskou ostrovní říší, počítá za další světadíl. Zatímco v Severním ledovém oceánu pátrali mořeplavci a polárníci marně po předpokládané severní pevnině, na jihu, na opačném konci zeměkoule, staří geografové tušili, že souš existuje. Nazvali ji *Terra australis incognita* – neznámá jižní země. Až na počátku 19. století ji mořeplavci opravdu objevili. Sčítání světadílů tedy definitivně skončilo nalezením rozsáhlé pevniny na jihu, objevem Antarktidy, sedmého světadílu.

A touto dobou, dobou odvážných úspěšných i tragických námořních plaveb a pozemních výprav, a jejími největšími hrdiny, se budeme na dalších stránkách zabývat. Hrdiny, kteří se o poznání Země a jejího zobrazení na mapách nejvíce zasloužili.

V naší knize se zaměříme především na to, jak přispěli příslušníci jednotlivých evropských národů k největším zeměpisným objevům a nejobdivuhodnějším cestovatelským výkonům.

Pád Konstantinopole (Cařihradu) v roce 1454, jak jej zobrazil Theophilus Hatzimihail na počátku 20. století.

1 | BENÁTČANÉ, JANOVANÉ A OSTATNÍ

Mapa Claudia Ptolemaia zaznamenala celou tehdy známou ekumenu, tj. obydlený svět. Reprodukce z 15. století.

Na Apeninském poloostrově

Apeninský poloostrov, který tvoří podstatnou část současné Itálie, byl jedním z ohnisek, kde vznikla tzv. evropská civilizace a odkud se kromě mnoha jiných jejích projevů šířily také zeměpisné znalosti do ostatních částí našeho světadílu.

Platí to především o starověkém Římě. Římané shromažďovali mnoho geografických poznatků při svých vojenských taženích, která směřovala nejen do Evropy, ale po celém Středomoří, do severní Afriky i na Blízký a Střední východ. Přejali některé znalosti

od svých starořeckých předchůdců a dále je rozšiřovali. Jedním z největších cestovatelů z dob antického Říma byl **Polybios** (203?–123 př. n. l.)*, historik řeckého původu. Po vyhraných punských válkách a porážce Kartága procestoval velkou část tehdejší římské říše od atlantského pobřeží severní Afriky až po Střední Asii. Součástí jeho převážně

* U mnoha osobností nejsou známy přesné údaje o narození a úmrtí, proto některá nejasná data označujeme otazníkem.